

บทบาทของศาลหลักเมือง (เมืองใหม่ภูเก็ต) ตั้งแต่ พ.ศ.2370 – 2391
The role of the City Pillar Shrine (Muang Mai Phuket) from 1827 – 1848

ศิริณี พิสิฐธาตาด¹ ลลิดา ภคเมธาวิ²
Siranee Pisittada¹, Lalida Pakamaetavee²

¹ นักศึกษาระดับปริญญาโท (สังคมศึกษา) คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต1

² อาจารย์สาขาวิชาการศึกษา (สังคมศึกษา) คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏภูเก็ต2

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์ 1) เพื่อการศึกษาประวัติความเป็นมาของศาลหลักเมืองเมืองใหม่จังหวัดภูเก็ต และ 2) เพื่อศึกษาบทบาทของศาลหลักเมืองในจังหวัดภูเก็ตวิเคราะห์ข้อมูลจากหนังสือและเอกสารผลวิจัยพบว่าประวัติความเป็นมาของศาลหลักเมืองจังหวัดภูเก็ตหลังพม่าบุก ในปี พ.ศ. 2370 พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าอยู่หัว ทรงพระราชดำริให้ชักชวนชาวถลางกลับมาตั้งถิ่นฐานยังบ้าน ซึ่งก่อตั้งขึ้นใหม่เรียกว่า "ถลางเมืองใหม่" โดยฝังหลักเมืองลงในพื้นอันเป็นชัยภูมิที่เหมาะสมและ ในพ.ศ. 2391 ได้ย้ายเมืองถลางมาตั้งที่บ้านบางโรงใกล้ท่าเรือและใกล้เมืองภูเก็ตในปัจจุบันศาลหลักเมืองเมืองใหม่ยังคงเป็นศาลหลักเมืองประจำจังหวัดภูเก็ตและบทบาทของศาลหลักเมืองในจังหวัดภูเก็ตในช่วง พ.ศ. 2370 –2391 บทบาทสำคัญของการฝังหลักเมืองคือเป็นมิ่งขวัญเป็นนิมิต – มงคลและเป็นศูนย์รวมของความมั่นคงให้แก่ชาวถลางในครั้งนั้น ถลางได้มีการพัฒนาด้านเศรษฐกิจและมีผู้คนเข้ามาทำการค้าขายตั้งแต่ในอดีตจนถึงปัจจุบันและในปัจจุบัน ก็ยังมีผู้คนที่มีความเชื่อความศรัทธาเข้ามาเคารพสักการะบูชาอยู่เสมอ

คำสำคัญ: ศาลหลักเมือง / ประวัติความเป็นมา / จังหวัดภูเก็ต

Abstract

This objectives of this research are 1) to study the history of the Muang Mai City Pillar Shrine; Phuket Province and 2) to study the role of the City Pillar Shrine in Phuket Province. Analysis of information from books and documents. The research found that the history of the Phuket City Pillar Shrine after the Burmese invasion in 1827 His Majesty the King sitting His Majesty had the idea to invite Thalang people to come back and settle in their homes. which was newly established called "Thalang Mueang Mai" by burying the city pillar in the appropriate area, and in 1848, Thalang city was moved to be located at Ban Bang Rong near the pier and near Phuket city. At present, the Muang Mai Pillar Shrine is still there. It is the City Pillar Shrine of Phuket Province and the role of the City Pillar Shrine in Phuket Province during the period 1827 -1848 The important role of burying the city pillar was to serve as an auspicious omen and a center of stability for the people of Thalang at that time. Thalang has developed economically and has people coming to do business from the past until the present and in the present. There are still people who have beliefs and faith who come to pay homage all the time.

Keywords: City Pillar Shrine / history / Phuket Province

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การสร้างหลักเมืองของชนชาติไทย ได้มีการสร้างกันมาตั้งแต่สมัยกรุงสุโขทัยและกรุงศรีอยุธยา และมีการสืบเนื่องมาถึงสมัยกรุงธนบุรีและกรุงรัตนโกสินทร์ แต่ในสมัยกรุงสุโขทัยยังไม่มี การพบหลักฐานที่เป็นลายลักษณ์อักษร พบแต่ซากโบราณสถานเล็ก ๆ เพียงพื่นกับฐานและเสาบาง ต้นเท่านั้น หากมองให้ลึกลงไปแล้วจะเห็นได้ว่า พิธีการสร้างศาลหลักเมืองล้วนเป็นพิธีทางไสยศาสตร์ หรือเป็นพิธีขำพรหมณ์เป็นส่วนใหญ่ ดังที่กรมพระยาดำรงราชานุภาพ กล่าวว่าการสร้างหลักเมือง นั้นเป็นประเพณีของพรหมณ์มาตั้งแต่อดีต โดยที่ไทยได้มีการตั้งหลักเมืองขึ้นตามธรรมเนียมของ พรหมณ์ ซึ่งการสร้างเจ้าพ่อหลักเมืองหรือยกเสาเมืองมีมาตั้งแต่โบราณกาลสร้างเพื่อเป็นมิ่งขวัญเป็น สิริมงคลแก่บ้านเมือง ดังนั้นหลักเมืองหรือเสาเมืองต้องฝังไว้ในย่านกลางเมืองและต้องยกขึ้นในที่ที่เป็นชัยภูมิสำคัญ เพื่อให้เป็นมิ่งขวัญแก่ชาวเมือง เป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจ เป็นกำลังใจในการดำรงชีพ เป็นการให้ความมั่นคงและเชื่อว่า เมื่อมีการตั้งเสาหลักเมืองแล้วจะเป็นหลักชัยให้กับชาวเมืองได้อยู่กัน อย่างมีความสุข หลักเมืองนั้นสร้างมาจากเสาไม้หรือเสาหินแล้วปักลงไปเพื่อเป็นสัญลักษณ์หรือ เครื่องหมายและจะต้องมีลัทธิทางไสยศาสตร์หรือพรหมณ์รวมอยู่ด้วย โดยมีสมณพรหมณ์และผู้รู้ พระเวทมาประกอบพิธีหลักเมือง เพราะการลงหลักเมืองไว้เป็นหลักฐานให้รู้ว่า ชาวบ้านมีความร่วมมือ กันในการสร้างขึ้น เพื่อเป็นสิริมงคล หลักเมืองที่เก่าแก่ที่สุดในประเทศไทยคือ หลักเมืองศรีเทพ จังหวัดเพชรบูรณ์ ทำด้วยศิลาจารึก เรียกเป็นภาษาสันสกฤตว่า "น" หากเป็นนามมคอว่า "อินทล" แปลได้ว่า เจ้าหรือหลักหน้า ประตูเมืองหรือหลักเมือง ซึ่งหลักเมืองศรีเทพนั้นมีลักษณะเป็นรูปตะปูหัวเท็ด ในยุคต่อมาหลักเมือง บางแห่งก็ทำมาจากไม้หรือหิน อย่างไรก็ตามหลักเมืองเป็นประเพณีของศาสนาพรหมณ์ ดังนั้นการตั้ง เสาหลักเมืองจะต้องขึ้นตามธรรมเนียมของศาสนาพรหมณ์ นอกจากนี้การปรากฏความเชื่อและ สักการะเสาอินทขิล เกิดก่อนที่พ่อขุนเม็งรายจะมาสร้างเมืองเชียงใหม่ โดยที่พวกลัวะ(พุผล เงินเพ็ง,2536) มีประเพณีการบูชาเสาอินทขิลในอาณาจักรล้านนา พร้อมกับการเช่นสรวงผีปวย่า ซึ่งถือว่าเป็นผีบรรพบุรุษของพวกลัวะ การเปลี่ยนแปลงคติความเชื่อเรื่องเสาหลักเมือง (พ.ศ.2325-2394) จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์ประเภทลายลักษณ์อักษรเท่าที่ค้นพบในขณะนี้แสดงให้เห็นว่าคติความเชื่อเรื่องเสาหลักเมืองปรากฏขึ้นครั้งแรกในรัฐไทย สมัยรัตนโกสินทร์ เมื่อมีการตั้งเสาหลักเมืองกรุงเทพมหานครขึ้นเมื่อปีพ.ศ.2325 โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อเป็นเทพารักษ์ประจำเมืองหลังจากนั้นเป็นหันมาคติความเชื่อเรื่องเสาหลักเมืองจึงเริ่มปรากฏอย่างแพร่หลายในรัฐไทยซึ่งปัจจัยสำคัญที่ทำให้เกิดปรากฏการณ์ดังกล่าวเป็นผลสืบเนื่องมาจากการตระหนักถึงความสำคัญของเสาหลักเมืองของชนชั้นนำสยามในฐานะสัญลักษณ์อย่างหนึ่งที่สามารถสื่อให้เห็นถึงความสัมพันธ์ในงานวิจัยเรื่องการเปลี่ยนแปลงคติความเชื่อเรื่องเสาหลักเมืองสมัยรัตนโกสินทร์ตั้งแต่พ.ศ.2325-2535 ของพรพรรณนั้นเป็นข้อมูลพื้นฐานในการทำ ความเข้าใจในคติความเชื่อที่มีต่อเสาหลักเมืองในช่วงเวลาต่างๆของประเทศอันจะนำไปสู่การต่อยอดทางความรู้ที่จะนำมาใช้ในการศึกษาคติความเชื่อที่มีต่อเสาหลักเมืองของจังหวัดสงขลาซึ่งเป็นเสาหลักเมืองที่มีการพระราชทานในรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว(พรพรรณ เกิดผล,2542) ศาลหลักเมืองเป็นสิ่งสำคัญที่ทุกเมืองต้องมีการสร้างไว้เพื่อเป็นมิ่งขวัญเป็นนิมิต-มงคล สำหรับให้รู้ว่าหลักบ้านหลักเมืองมีอยู่ที่ไหน บ้านเมืองนั้นย่อมมีความร่มเย็นเป็นสุขการฝังหลักเมืองต้องฝังในย่านเมืองหรือในทำเลที่เป็นชัยภูมิตามทิศทางของเมืองในจังหวัดภูเก็ตเป็นจังหวัดที่มีการสร้างศาลหลักเมืองอยู่หลายแห่งได้แก่ ศาลหลักเมืองท่าเรือ ศาลหลักเมืองป่าสัก ศาลหลักเมืองเลพัง และศาลหลักเมืองเมืองใหม่แต่ศาลหลักเมืองในปัจจุบันคือศาลหลักเมืองเมืองใหม่ หลังเมืองกลางที่ถูกพม่าทำลายลงใน พ.ศ. 2352 ชาวถลางส่วนใหญ่หนีออกจากเมืองถลางข้ามปากไปทางพังงาแล้วรวม กลุ่มก่อตั้งบ้านเมืองขึ้นใหม่ที่ริมแม่น้ำพังงา พระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย จึงทรง พระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พระยาถลางบุญคงมาเป็น เจ้าเมืองถลางชั่วคราว ชื่อราชทินนามคือ พระยาถลางพาหะ (บุญคง) เป็นบุตรของพระยาภักดีภูธร (ทอง) เจ้าเมืองตะกั่วทุ่งช่องสุรวบรวมผู้คนไว้ได้ตั้งเป็นถิ่นฐานบ้านเรือนลงชาวถลางได้ดำรงชีวิตสืบสายเลือดถลางยังดินแดนใหม่ต่อมา ร่วม 18 ปี (ประชุมพงศาวดาร ภาค 2 2506 : 503)ระหว่างเวลาก่อนจะได้รับการฟื้นฟูใหม่นั้น บ้านเมือง

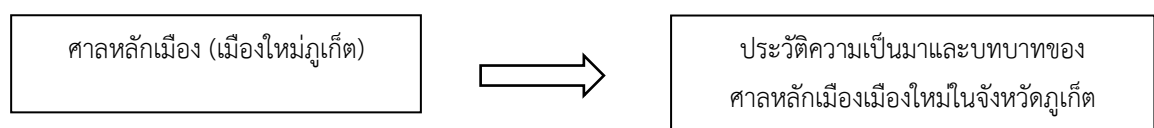
แตกแยกกระส่ำระสาย ผู้คนอพยพด้วยกลัวภัยพม่ากระจัดกระจายไปอยู่หลายแห่ง เช่นพังงา และกระบี เป็นต้น ส่วนในเมืองกลางเองนั้นมิขุนนางเชื้อสายแขกมัทราสอยู่คนหนึ่งคือ หลวงล่ามไม่ได้หนีออกจากเมืองกลางไปอยู่ ณ ที่แห่งใดจึงรวบรวมผู้คนเท่าที่เหลืออยู่ขณะนั้น ตั้งเป็นบ้านเมืองขึ้นตามเหตุการณ์ที่จำเป็นแล้วขึ้นกับเมืองนครศรีธรรมราช ซึ่งยังมีกำลังเข้มแข็งอยู่เจ้าพระยานครศรีธรรมราชจึงตั้งให้หลวงล่าม แขกมัทราสผู้นี้เป็นพระกลาง (เจิม) เจ้าเมืองกลาง (สุนัย ราชภัณฑารักษ์ 2517 : 158) สาเหตุของการสร้างหลักเมืองเมืองใหม่เมื่อพ.ศ.2370พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัวพระมหากษัตริย์ผู้ทรงเห็นความสำคัญของการค้าขายและการพัฒนาเศรษฐกิจอย่างแข็งขันทรงพระราชดำริว่า เมืองกลางเคยรุ่งเรืองและมั่งคั่งมาก่อนเนื่องจากเป็นแหล่งแร่ดีบุกที่สำคัญสามารถทำเป็นสินค้าขาออกที่นำผลประโยชน์มาสู่ประเทศได้เป็นอย่างดีกลับต้องมาเป็นเมืองร้างไร้ผู้คนเข้าไปทำมาหากินขุดหาแร่ดีบุกอย่างเปล่าเปลืองเหมือนแต่ก่อนมจึงโปรดให้มีการฟื้นฟูขึ้นใหม่ โดยชักชวนชาวกลางเดิมที่ละทิ้งถิ่นฐานไอาศัยอยู่ ณ ฟากฝั่งพังงา ให้กลับมาตั้งถิ่นฐานยังบ้านเดิมที่เมืองกลางอีกครั้งหนึ่งเมืองกลางจึงก่อขึ้นใหม่เรียกว่า "เมืองกลางใหม่" หรือ "เมืองใหม่" ฝั่งหลักเมืองลง ในพื้นที่ราบกว้างทางส่วนเหนือของเกาะกลาง ริมคลองเมืองใหม่ ซึ่งไหลไปออกทะเลทางทิศตะวันออกบริเวณที่เรียกขานกันต่อมาว่า "ท่ามะพร้าว" โปรดให้พระยากลางพาหุ (ทอง) บุตรพระยากลางพาหุ (บุญคง) เป็นเจ้าเมืองกลางใหม่ (จากพ.ศ. 2370 - 2380) ยกฐานะเป็นเมืองขึ้นกรุงเทพฯ ตามเดิมหลังจาก พ.ศ. 2391 ได้ย้ายเมืองกลางมาตั้งตั้งที่บ้านบางโรง ซึ่งเคยเป็นเมืองเก่าก่อนจะถูกพม่าทำลายลงในปี พ.ศ. 2352 เนื่องจากเป็นชัยภูมิที่ดี ใกล้ท่าเรือ และใกล้เมืองภูเก็ต(ประสิทธิ์ ชิดการณ์,2548)

ผู้ศึกษาจึงสนใจศึกษาเพิ่มเติมเพื่อการวิเคราะห์ศึกษาเกี่ยวกับความเป็นมาและบทบาทของศาลหลักเมืองเมืองใหม่ของจังหวัดภูเก็ตในช่วง พ.ศ.2370 – 2391 เพราะเป็นช่วงเมืองกลางฟื้นฟูจากพม่าบุกครั้งที่ 2 จึงทำให้เกิดการย้ายกลับมาตั้งถิ่นฐานยังเมืองกลางอีกครั้งหนึ่งโดย ในปี พ.ศ. 2370 พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชดำริว่า จะปล่อยให้เมืองกลางทิ้งร้างไม่ได้จึงโปรดฯ ให้ชักชวนชาวกลางโดยกำเนิดกลับมาตั้งถิ่นฐานยังบ้านเดิมที่เมืองกลาง ซึ่งก่อตั้งขึ้นใหม่เรียกว่า "กลางเมืองใหม่" หรือ "เมืองใหม่" โดยฝั่งหลักเมืองลงในพื้นที่ราบ อันเป็นชัยภูมิที่เหมาะสม บนฝั่งคลองเมืองใหม่ ในพ.ศ. 2391 ได้ย้ายเมืองกลางมาตั้งที่บ้านบางโรง ซึ่งเคยเป็นเมืองเก่าก่อนจะถูกพม่าทำลายลงในปี พ.ศ. 2352 เนื่องจากเป็นชัยภูมิที่ดี ใกล้ท่าเรือ และใกล้เมืองภูเก็ต แต่ปัจจุบันศาลหลักเมืองเมืองใหม่ยังเป็นที่เคารพของชาวภูเก็ตและเป็นศาลหลักเมืองประจำจังหวัดภูเก็ต

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาของศาลหลักเมือง เมืองใหม่ ในจังหวัดภูเก็ต
2. เพื่อศึกษาบทบาทต่อศาลหลักเมือง เมืองใหม่ ในจังหวัดภูเก็ต

กรอบแนวคิดการวิจัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยเรื่องบทบาทของศาลหลักเมือง (เมืองใหม่ภูเก็ต) ตั้งแต่ พ.ศ. 2370 – 2391 ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ซึ่งผู้วิจัยได้กำหนดขั้นตอนวิธีการดำเนินการวิจัยโดยการศึกษาและคว้าจากเอกสารจากข้อมูลปฐมภูมิและทุติยภูมิ แล้ววิเคราะห์ข้อมูลด้วยการวิเคราะห์เนื้อหา

- 1) เอกสารชั้นปฐมภูมิ (primary data) ได้แก่ จดหมายเหตุเมืองกลาง และพงศาวดาร
- 2) เอกสารชั้นทุติยภูมิ (Secondary Source) ได้แก่ เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เช่นวิทยานิพนธ์ หนังสือ ตำรา บทความทางวิชาการ และอินเทอร์เน็ต สิ่งพิมพ์ต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับศาลหลักเมือง

สรุปผลการวิจัย

เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาของศาลหลักเมืองเมืองใหม่ ในจังหวัดภูเก็ต พบว่า

เมืองกลาง ซึ่งดำรงความมั่งคั่งสมบูรณ์สืบกันมาไม่น้อยกว่า 40 ปีนับแต่แผ่นดินพระเจ้ากรุงธนบุรี จนถึง พ.ศ. 2352 ต้องถูกพม่าทำลายลงด้วยกำลังพลรบมหาศาลถึง 12,000 คน เรือรบกว่า 200 ลำ เหลือกำลังที่ชาวเมืองเล็ก ๆ อย่างกลางจะสามารถต่อต้านไว้ได้ แม้จะมีอาวุธร้ายคือปืนใหญ่ ปืนหลัก และปืนเล็กไม่น้อยกว่า 200 กระบอก ประกอบด้วยเชิงยุทธการที่เข้มแข็ง แต่ก็ต้องพ่ายแพ้แก่กำลังพลที่มาจากสมด้วยยุทธวิธีอันเด็ดขาดที่ไทยได้ใช้มาก่อน นั่นคือ การลำเลียงปืนใหญ่ขึ้นตั้งไว้บนภูเขาแล้วยิงระดมใส่ลงในตัวเมืองทำลายทั้งทรัพย์สินและขวัญของทหารให้หมดสิ้นลงถึงกับต้องยอมจำนนในการศึกเพื่อรักษาชีวิตราษฎรทั้งเด็กเล็กผู้ใหญ่และคนชราเอาไว้ตามธรรมเนียมประเพณีการสงครามสมัยก่อนพระยาเพชรศิรีศรีพิชัยสงครามรามคำแหงพระยาถลาง พร้อมด้วยครอบครัวและบริวารตลอดจนขุนนางคนสำคัญของเมืองถลาง ถูกพม่าจับตัวกวาดต้อนเอาไปยังกรุงอังวะ ตามกฎแห่งการทำสงครามแห่งสมัยนั้นเช่นเดียวกันชาวถลางชั้นไพร่ ข้าทาส และสามัญชนต่างบ้านแตกสาแหรกขาด หลบหนีทหารพม่าเข้าป่าเข้าดงไปจนเกือบจะหมดแผ่นดินครั้งกองทัพไทยยกออกมาเพื่อขับไล่พม่าที่กำลังเข้ายึดครองเมืองถลางอยู่ พม่าเห็นว่าจะสู้กองทัพหลวงของไทยไม่ได้ ก็ทำการเผาเมืองถลางที่ยึดไว้นั้นเสีย แล้วพากันหลบหนีกลับไป ทิ้งแต่เพียงซากเมืองถลางที่มอดไหม้ไว้ให้แก่ไทย (ประสิทธิ ชินการณ, 2548) ในปี พ.ศ. 2370 พระถลางเจิมถึงแก่อนิจกรรมลง พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าอยู่หัว ทรงพระราชดำริว่า ทายาทของพระถลางเจิมต่างก็เป็นเจ้าเมืองและกรรมการเมืองภูเก็ตอยู่แล้ว สมควรสรรหาคนดีมีความสามารถมาเป็นเจ้าเมืองถลางคนใหม่จะปล่อยให้เมืองถลางทิ้งร้างไม่ได้ จึงโปรดฯ ให้ชักชวนชาวถลางโดยกำเนิดบ้านเรือนหนีพม่าไป ในแผ่นดินก่อน และตั้งหลักแหล่งอยู่ที่ กระบี่พังงา กลับมาตั้งถิ่นฐานยังบ้านเดิมที่เมืองถลาง ซึ่งก่อตั้งขึ้นใหม่เรียกว่า "ถลางเมืองใหม่" หรือ "เมืองใหม่ โดยฝั่งหลักเมืองลงในพื้นที่ราบ อันเป็นชัยภูมิที่เหมาะสม บนฝั่งคลองเมืองใหม่ที่ไหลออกทะเลทางด้านทิศตะวันออกเฉียงเหนือของตัวเมืองที่เรียกกันต่อมาว่า "ท่ามะพร้าว" โปรดให้ "คุณทอง" บุตรของพระยาณรงค์เรืองฤทธิประสิทธิสงคราม (ทองพูน) เป็น "พระยาถลางทอง" (พ.ศ. 2370-2380) เจ้าเมืองถลางเมืองใหม่(ถนอม พูนวงศ์, 2556)

จากการศึกษาประวัติความเป็นมาของศาลหลักเมืองเมืองใหม่จังหวัดภูเก็ต การเสียเมืองให้พม่าในปี พ.ศ. 2352 เมืองถลางต้องถูกพม่าทำลายลงด้วยกำลังพลรบมหาศาลนับได้ว่าเป็นจุดเปลี่ยนแปลงที่เมืองถลางเริ่มสูญเสียสถานภาพของตนและไม่สามารถเรียกร้องสถานภาพกลับคืนได้อีก จึงทำให้ประชาชนชาวถลางชาวถลางตกอยู่ในสภาพที่บ้านแตกสาแหรกขาด ที่เหลือตายต่างตกใจกลัวทั้งบ้านช่องหนีเข้าป่า เข้าดง บ้างก็ลงเรือพายหนีไปอยู่ตามเกาะเล็กเกาะน้อยรอบๆเกาะถลาง บางพวกก็หลบหนีพม่าไปทางฝั่งพังงา ในปี พ.ศ. 2370 พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชดำริว่า จะปล่อยให้เมืองถลางทิ้งร้างไม่ได้ จึงโปรดฯ ให้ชักชวนชาวถลางโดยกำเนิดกลับมาตั้งถิ่นฐานยังบ้านเดิมที่เมืองถลาง ซึ่งก่อตั้งขึ้นใหม่เรียกว่า "ถลางเมืองใหม่" หรือ "เมืองใหม่โดยฝั่งหลักเมืองลงในพื้นที่ราบ อันเป็นชัยภูมิที่เหมาะสม จนถึงปี พ.ศ. 2404 ความสำคัญของเมืองถลางลดลง และกลายเป็นเมืองบริวารของเมืองภูเก็ตเนื่องจากการเปลี่ยนแปลงระบบการปกครองเป็นระบบมณฑลเทศาภิบาล (รัชกาลที่ 5) เมือง

กลางถูกยุบเป็นอำเภอขึ้นกับเมืองภูเก็ตหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง 2475 อำเภอทุ่งคา เปลี่ยนมาเป็นอำเภอเมืองภูเก็ต และเปลี่ยนชื่ออำเภอกลางเป็นอำเภอกลางในปี พ.ศ. 2481 ซึ่งในปัจจุบันศาลหลักเมือง เมืองใหม่ก็ยังมีผู้คนให้ความสนใจในเรื่องของความเชื่อความศรัทธาและเข้ามาเคารพสักการะบูชาอยู่เสมอ

ภาพที่ 1 ศาลหลักเมืองบ้านเมืองใหม่ ตำบลเมืองใหม่ อำเภอกลาง จังหวัดภูเก็ต

(ที่มา: นางสาว ศิราณี พิสิฐธาดา, 2566)

เพื่อศึกษาบทบาทของศาลหลักเมือง เมืองใหม่ในจังหวัดภูเก็ต พบว่า

การสร้างศาลหลักเมืองมีบทบาทสำคัญในการสร้างเมืองไว้เพื่อเป็นมิ่งขวัญเป็นนิมิตมงคลและเป็นศูนย์รวมของความมั่นคง ในปี พ.ศ. 2370 พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชดำริว่า จะปล่อยให้เมืองกลางทิ้งร้างไม่ได้ จึงโปรดฯ ให้ชักชวนชาวกลางโดยกำเนิด กลับมาตั้งถิ่นฐานยังบ้านเดิมที่เมืองกลาง ซึ่งก่อตั้งขึ้นใหม่เรียกว่า "กลางเมืองใหม่" หรือ "เมืองใหม่โดยฝั่งหลักเมืองลงในพื้นที่ราบ อันเป็นชัยภูมิที่เหมาะสม บนฝั่งคลองเมืองใหม่ที่ไหลออกทะเลทางด้านทิศตะวันออกเฉียงเหนือของตัวเมืองที่เรียกกันต่อมาว่า "ท่ามะพร้าว" และเพื่อเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจของประชาชน ในปี พ.ศ. 2370 โปรดฯ ให้หลวงภูเก็ต (แก้ว) บุตรพระยาถลางเจิม ซึ่งเจ้าเมืองภูเก็ตบ้านกะทู้มีบรรดาศักดิ์เป็น "พระภูเก็ตโลหเกศตรารักษ์ (แก้ว) เจ้าเมืองภูเก็ต 2370- 2405) โปรดฯ ให้ "คุณทัต" บุตรพระภูเก็ตโลหเกศตรารักษ์มีบรรดาศักดิ์เป็น "หลวงพิทักษ์ทวีป (ทัต) กรมการเมืองภูเก็ต" ขึ้นกับเมืองถลางตามเดิมพระภูเก็ตโลหเกศตรารักษ์ (แก้ว) เป็นผู้มีความรู้ความสามารถในการทำเหมืองแร่ดีบุก และได้รับการสนับสนุนจากรัฐบาล กิจการเหมืองแร่ดีบุกของเมืองภูเก็ตบ้านกะทู้จึงเจริญรุ่งเรืองขึ้นอย่างรวดเร็ว จนแรงงานชาวพื้นเมืองมีไม่พอที่จะทำการขยายกิจการเหมืองแร่ให้ได้ตามความต้องการ ต้องนำคนจีนเข้ามาจากเมืองปิ้งและสิงคโปร์เป็นกรรมกรจำนวนมากในปี พ.ศ. 2380 พระยาถลางทอง (เจ้าเมืองถลางเมืองใหม่) ถึงแก่อนิจกรรมลงโปรดฯ ให้คุณฤกษ์ บุตรชายเจ้าพระยาสุรินทราชา (จัน จันทรโจวงศ์) ภรรยาของท่านชื่อ "คุณหม่อม" เป็นธิดาของพระยาเพชรศรีศรีพิไชยสงครามรามคำแหง (เทียน ประทีป ณ ถลาง)พระยาถลางฤกษ์ เป็นเจ้าเมืองถลางต่อมา (พ.ศ. 2380-2391) โดยสร้างเมืองขึ้นมาใหม่ที่บางโรง เรียกกันว่า "เมืองถลางบางโรง" เนื่องจากสะดวกแก่การคมนาคมเพราะอยู่ใกล้ท่าเรือบางโรง สามารถเดินทางทางเรือไปยังเมืองใกล้เคียง เช่น เมืองตะกั่วทุ่ง พังงา ตะกั่วป่า เมืองปะกาไส (กระปี) เป็นต้น ได้รวดเร็วเมืองถลาง ซึ่งแต่ดั้งเดิมประชาชนส่วนใหญ่ประกอบอาชีพเกษตรกรรมอาชีพทำเหมืองแร่เพียงประปราย เพราะแหล่งแร่ส่วนใหญ่ที่ค้นพบมักตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกเฉียงของเกาะในเขตบ้านกะทู้ บ้านสามกอง และบ้านทุ่งคา ครั้นเมืองภูเก็ตเจริญรุ่งเรืองขึ้นมากกลายเป็นเมืองใหญ่คับคั่งไปด้วยผู้คน ส่วนใหญ่เป็นกรรมกรเหมืองแร่ซึ่งเป็นคนจีนผลพลอยได้จากเมืองภูเก็ตของเมืองถลางก็คือ การค้าขายผลิตผลทางเกษตร เช่น ข้าว ปลาอาหารเนื้อหมูเปิดโกพิซผักผลไม้ ให้แก่กรรมกรชาวเหมืองแร่ จนผลิตไม่ทันขาย ต่างต้องไปซื้อหาขายต่อจาก

ผืนแผ่นดินใหญ่ คือเมืองพังงา โคกกลอย ท้ายเหมือง เป็นต้นมีรายได้เพิ่มขึ้น อยู่ดีกินดีไปตาม ๆ กัน จนถึงปี พ.ศ. 2404 ความสำคัญของเมืองกลางลดลง และกลายเป็นเมืองบริวารของเมืองภูเก็ตเนื่องจากการเปลี่ยนแปลงระบบการปกครองเป็นระบบมณฑลเทศาภิบาล (ร.5) เมืองกลางถูกยุบเป็นอำเภอขึ้นกับเมืองภูเก็ตหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง 2475 อำเภอทุ่งคา เปลี่ยนมาเป็นอำเภอเมืองภูเก็ต และเปลี่ยนชื่ออำเภอกลางเป็นอำเภอกลางในปี พ.ศ. 2481(ถนอม พูนวงศ์,2556)

จากการศึกษาบทบาทของศาลหลักเมืองในจังหวัดภูเก็ต พ.ศ. 2370 –2391 ความเชื่อของคนในสังคมไทย ต่อศาลหลักเมืองเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจตามคติประเพณีเกี่ยวกับการสร้างบ้านสร้างเมืองจะต้องมีการประกอบพิธีเพื่อให้เกิดความเป็นสิริมงคลแก่บ้านเมือง พิธีดังกล่าว คือ "การยกเสาหลักเมือง" และการสร้างหลักเมืองของจังหวัดภูเก็ตเริ่มตั้งแต่หลังสงคราม พ.ศ. 2352 ที่ต้องถูกพม่าทำลายลงด้วยกำลังพลรบมหาศาลชาวกลางตกอยู่ในสภาพที่บ้านแตกสาแหรกขาด ที่เหลือตายต่างตกใจกลัวทั้งบ้านช่องหนีเข้าป่า เข้าดง บ้างก็ลงเรือพายหนีไปอยู่ตามเกาะเล็ก เกาะน้อยรอบๆ เกาะกลาง บางพวกก็หลบหนีพม่าไปทางฝั่งพังงา ทุกคนต่างก็อดอยากยากแค้นแสนเข็ญทุกข์ทรมานแสนสาหัสและ ในปี พ.ศ. 2370 พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชดำริว่า จะปล่อยให้เมืองกลางทิ้งร้างไม่ได้ จึงโปรดฯ ให้ชักชวนชาวกลางโดยกำเนิด กลับมาตั้งถิ่นฐานยังบ้านเดิมที่เมืองกลาง ซึ่งก่อตั้งขึ้นใหม่เรียกว่า "กลางเมืองใหม่" โดยฝั่งหลักเมืองลงในพื้นที่ราบ อันเป็นชัยภูมิที่เหมาะสมการสร้างศาลหลักเมืองจึงมีบทบาทสำคัญในการสร้างเมืองไว้เพื่อเป็นมิ่งขวัญเป็นนิมิต-มงคลและเป็นศูนย์รวมของความมั่นคงให้แก่ชาวกลางในครั้งนั้นและกลางได้มีการพัฒนาด้านเศรษฐกิจและมีผู้คนเข้ามาทำการค้าขายตั้งแต่ในอดีตจนถึงปัจจุบันและในปัจจุบันบทบาทของศาลหลักเมือง เมืองใหม่ก็ยังมีผู้คนที่มีความเชื่อความศรัทธาเข้ามาเคารพสักการะบูชาอยู่เสมอ

ภาพที่ 2 พิธีพุทธาภิเษกเสาหลักเมืองและตั้งเสาหลักเมืองจังหวัดภูเก็ตระหว่างวันที่ 5-7 สิงหาคม 2566 ณ ศาลหลักเมืองจังหวัดภูเก็ต(เมืองใหม่) ตำบลเทพกระษัตรี อำเภอถลาง จังหวัดภูเก็ต (ที่มา: นางสาว ศิราณี พิสิฐธาดา, 2566)

อภิปรายผลการวิจัย

1.จากการศึกษาประวัติความเป็นมาของศาลหลักเมืองเมืองใหม่จังหวัดภูเก็ต การเสียเมืองให้พม่าในปี พ.ศ. 2352 เมืองกลางต้องถูกพม่าทำลายลงด้วยกำลังพลรบมหาศาลนับได้ว่าเป็นจุดเปลี่ยนแปลงที่เมืองกลางเริ่มสูญเสียสถานภาพของตนและไม่สามารถเรียกร้องสถานภาพกลับคืนได้อีก จึงทำให้ประชาชนชาวกลางชาวกลางตกอยู่ในสภาพที่บ้านแตกสาแหรกขาด ที่เหลือตายต่างตกใจกลัวทั้งบ้านช่องหนีเข้าป่า เข้าดง บ้างก็ลงเรือพายหนีไปอยู่ตามเกาะเล็กเกาะน้อยรอบๆเกาะกลาง บางพวกก็หลบหนีพม่าไปทางฝั่งพังงา ในปี พ.ศ. 2370 พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชดำริว่า จะปล่อยให้เมืองกลางทิ้งร้างไม่ได้ จึงโปรดฯ ให้ชักชวนชาวกลางโดยกำเนิด กลับมาตั้งถิ่นฐานยังบ้านเดิมที่เมืองกลาง ซึ่งก่อตั้งขึ้นใหม่เรียกว่า "กลางเมืองใหม่" หรือ "เมืองใหม่โดยฝั่งหลักเมืองลงในพื้นที่ราบ อันเป็นชัยภูมิที่เหมาะสม จนถึงปี พ.ศ. 2404 ความสำคัญของเมืองกลางลดลง และกลายเป็นเมือง

บริวารของเมืองภูเก็ตเนื่องจากการเปลี่ยนแปลงระบบการปกครองเป็นระบบมณฑลเทศาภิบาล (รัชกาลที่ 5) เมือง
กลางถูกยุบเป็นอำเภอขึ้นกับเมืองภูเก็ตหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง 2475 อำเภอทุ่งคา เปลี่ยนมาเป็นอำเภอ
เมืองภูเก็ต และเปลี่ยนชื่ออำเภอกลางเป็นอำเภอกลางในปี พ.ศ. 2481 **สอดคล้องกับหนังสือของ** นายถนอม พูน
วงศ์,(2556) เรื่อง ประวัติศาสตร์เมืองภูเก็ต กล่าวว่า ในปี พ.ศ. 2370 พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าอยู่หัว ทรง
พระราชดำริว่า จะปล่อยให้เมืองกลางทิ้งร้างไม่ได้ จึงโปรดฯ ให้ชักชวนชาวกลางโดยกำเนิดบ้านเรือนหนีพม่าไป ใน
แผ่นดินก่อน และตั้งหลักแหล่งอยู่ที่ กระบี่ พังงา กลับมาตั้งถิ่นฐานยังบ้านเดิมที่เมืองกลาง ซึ่งก่อตั้งขึ้นใหม่เรียกว่า
"กลางเมืองใหม่" หรือ "เมืองใหม่ โดยฝั่งหลักเมืองลงในพื้นที่ราบ อันเป็นชัยภูมิที่เหมาะสม บนฝั่งคลองเมืองใหม่ที่
ไหลออกทะเลทางด้านทิศตะวันออกเฉียงเหนือของตัวเมืองที่เรียกกัน ต่อมาว่า "ท่ามะพร้าว"**สอดคล้องกับหนังสือ
ของ** ประสิทธิ์ ชินการณ,(2548) เรื่อง กลาง ภูเก็ต และ ภูเก็ต กล่าวว่า พ.ศ. 2370 พระบาทสมเด็จพระนั่ง
เกล้าอยู่หัวพระมหากษัตริย์ ผู้ทรงเห็นความสำคัญของการค้าขายและการพัฒนาเศรษฐกิจอย่างแข็งขัน ทรง
พระราชดำริว่า เมืองกลางเคยรุ่งเรืองและมั่นคงสมบูรณ์มาก่อนเนื่องจากเป็นแหล่งแร่ดีบุกที่สำคัญ สามารถทำเป็น
สินค้าขายออกที่นำผลประโยชน์หาสู่ประเทศได้เป็นอย่างดีกลับต้องมาร้างไร้ผู้คนเข้าไปทำมาหากินขาดแร่ดีบุกเหมือน
แต่ก่อนเป็นล้าเป็นสันเหมือนแต่ก่อนมาจึงโปรดให้มีการฟื้นฟูขึ้นใหม่ โดยชักชวนชาวกลางเดิมที่ละถิ่นฐานไปอาศัย
อยู่ ณ ฝากฝั่งพังงา ให้กลับมาตั้งถิ่นฐานยังบ้านเดิมที่เมืองกลางอีกครั้งหนึ่งเมืองกลางจึงก่อขึ้นใหม่เรียกว่า เมือง
กลางใหม่ หรือ กลางเมืองใหม่ ฝั่งหลักเมือง ลงในพื้นที่ราบกว้างทางส่วนเหนือของเกาะกลางริมคลองเมืองใหม่
สอดคล้องกับงานวิจัยของ บุตรา คนชม และ นิยม วงศ์พงษ์คำ,(2560) เรื่อง อิทธิพลเชิงช่างที่มีต่อรูปแบบการ
สร้างศาลหลักเมืองในภาคอีสาน กล่าวว่า จากข้อมูลภาคเอกสารและการศึกษาพื้นที่วิจัย การสร้างศาลหลักเมืองใน
สมัยก่อนนั้น เพื่อให้ทราบพื้นที่ที่ต้องการสร้างบ้านเมือง กษัตริย์หรือ ผู้นำจะนำเสามาปักไว้ เพื่อให้ทราบเขตแดน
แน่นอน ศาลหลักเมืองเริ่มมีมาตั้งแต่สมัยสุโขทัย ออยุธยา สืบมาจนถึงธนบุรี และรัตนโกสินทร์ จากศาลหรือหอ
ประจำหมู่บ้าน หรือที่เรียกว่า ป้อบ้าน พัฒนามาสู่อำเภอ เป็นศาลหลักเมือง พิธีสร้างศาลหลักเมืองปัจจุบันนอกจาก
จะเป็นการสร้างเพื่อเป็นศูนย์รวมที่ยึดเหนี่ยวจิตใจของคนในสังคมแล้ว พิธีการสร้างศาลหลักเมืองยังพยายาม
เชื่อมโยงความสัมพันธ์จากอำนาจส่วนกลาง เพื่อให้ สอดผสมผสานอุดมการณ์ผ่านพิธีกรรมเพื่อรักษาเสถียรภาพและ
รักษาคุณภาพแห่ง **สอดคล้องกับหนังสือของ** สำนักงานการศึกษาเทศบาลขอนแก่น เรื่อง ศาลหลักเมืองขอนแก่น
กล่าวว่า ดังตามพงศาวดารได้มีกล่าวไว้ถึงความเป็นมาของการสร้างเสาหลักเมืองของชนชาติไทยว่า ปราภฏให้เห็น
การจัดสร้างมาตั้งแต่ครั้งกรุงสุโขทัย กรุงศรีอยุธยา กรุงธนบุรี มาจนถึงกรุงรัตนโกสินทร์การสร้างหลักเมืองตาม
ประเพณี โบราณที่นิยมสร้างหลักเมืองไว้เป็นมิ่งขวัญ เป็นนิมิต- มงคล สำหรับให้รู้ว่าหลักบ้านหลักเมืองมีอยู่ที่ไหน
บ้านเมืองนั้นย่อมร่มเย็นเป็นสุข หลักเมืองต้องฝัง ไว้ในย่านกลางเมืองหรือในทำเลที่เป็นชัยภูมิตามทิศทางของเมือง
และในสมัยโบราณนั้นเมืองเอกหรือเมืองชั้นราชธานีย่อมมีการฝังหลักเมืองไว้เป็นนิมิตมงคลสำหรับเมืองทุกเมือง
สอดคล้องกับงานวิจัยของ ดำรงค์ โพธิ์สิงห์ เกตุธมโม,(2561) เรื่อง พลวัตบุญพิธีศาลหลักเมืองจังหวัดมหาสารคาม
กล่าวว่า เมื่อมีการสร้างบ้านเมืองใหม่ขึ้น ณ ที่ใดก็ตาม สิ่งที่จะต้องทำเป็นประการแรกคือการหาฤกษ์ยามที่ดี
สำหรับประกอบพิธีฝังเสาหลักเมือง ซึ่งเสาหลักเมือง คือ เสาที่ยกตั้งขึ้นเพื่อแสดงว่าจะ สร้างเมืองที่ตรงนั้นอย่าง
แน่นอน (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554: 13-14) เสาหลักเมืองที่ได้รับการฝังไว้ เป็นปฐมนั้นถือว่าเป็นการวางรากฐานที่
จะสร้างบ้านแปลงเมืองแบบถาวร หลักเมืองเสมือนศูนย์กลาง ของชุมชนเป็นสถานที่ยึดเหนี่ยวทางจิตใจ สร้างขึ้นมา
สำหรับเคารพบูชาของชาวเมืองนั้น เสาหลักเมือง บางแห่งได้รับการยอมรับเคารพและนับถือมาก โดยเฉพาะผู้คนใน
เมืองที่มีความเชื่อเรื่องความศักดิ์สิทธิ์ ที่เชื่อว่าช่วยเราได้ ความเชื่อเกี่ยวกับการตั้งเสาหลักเมืองอาจได้รับอิทธิพลมา
จากวัฒนธรรมที่คล้ายคลึงกัน หรือเกิดจากการผสมผสานระหว่างความเชื่อท้องถิ่นเดิมกับความเชื่อที่มาจากคติแบบ
พราหมณ์-ฮินดู ซึ่งรุ่งเรืองอยู่ในชมพูทวีปบริเวณประเทศอินเดียในปัจจุบัน แล้วแพร่กระจายเข้ามาในดินแดนสุวรรณ
ภูมิ จากการติดต่อสัมพันธ์กันของผู้คน

2. จากการศึกษาศึกษาบทบาทของศาลหลักเมืองในจังหวัดภูเก็ตในช่วงปี พ.ศ. 2370 –2391 ความเชื่อของคนในสังคมไทยต่อศาลหลักเมืองเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจตามคติประเพณีเกี่ยวกับการสร้างบ้านสร้างเมืองจะต้องมีการประกอบพิธีเพื่อให้เกิดความเป็นสิริมงคลแก่บ้านเมือง พิธีดังกล่าว คือ "การยกเสาหลักเมือง" และการสร้างหลักเมืองของจังหวัดภูเก็ตเริ่มตั้งแต่หลังสงคราม พ.ศ. 2352 ที่ต้องถูกพม่าทำลายลงด้วยกำลังพลรบมหาศาลชาวถลางตกอยู่ในสภาพที่บ้านแตกสาแหรกขาด ที่เหลือตายต่างตกใจกลัวทั้งบ้านช่องหนีเข้าป่า เข้าดง บ้างก็ลงเรือพายหนีไปอยู่ตามเกาะเล็กเกาะน้อยรอบๆ เกาะถลาง บางพวกก็หลบหนีพม่าไปทางฝั่งพังงา ทุกคนต่างก็อดอยากแค้นแสนเข็ญทุกข์ทรมานแสนสาหัสและ ในปี พ.ศ. 2370 พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระราชดำริว่า จะปล่อยให้เมืองถลางทิ้งร้างไม่ได้ จึงโปรดฯ ให้ชักชวนชาวถลางโดยกำเนิด กลับมาตั้งถิ่นฐานยังบ้านเดิมที่เมืองถลางซึ่งก่อตั้งขึ้นใหม่เรียกว่า "ถลางเมืองใหม่" โดยฝั่งหลักเมืองลงในพื้นที่ราบ อันเป็นชัยภูมิที่เหมาะสมการสร้างศาลหลักเมืองจึงมีบทบาทสำคัญในการสร้างเมืองไว้เพื่อเป็นมิ่งขวัญเป็นนิมิต-มงคลและเป็นศูนย์รวมของความมั่นคงให้แกชาวถลางในครั้งนั้นและถลางได้มีการพัฒนาด้านเศรษฐกิจและมีผู้คนเข้ามาทำการค้าขายตั้งแต่ในอดีตจนถึงปัจจุบันและในปัจจุบันบทบาทของศาลหลักเมือง เมืองใหม่ก็ยังมีผู้คนที่มีความเชื่อความศรัทธาเข้ามาเคารพสักการะบูชาอยู่เสมอซึ่ง *สอดคล้องกับงานวิจัยของ* ปัทมาสน์ สุนทรโอวาท,(2562) เรื่อง บทบาทความเชื่อและพิธีกรรมเกี่ยวกับศาลหลักเมืองนครศรีธรรมราชต่อผู้ศรัทธา กล่าวว่า ผลการวิจัยพบว่าความเชื่อและพิธีกรรมเกี่ยวกับศาลหลักเมืองนครศรีธรรมราชมี บทบาทต่อผู้ศรัทธาร่วมกัน 4 ประการ คือ 1.บทบาทในการตอบสนองความต้องการทางด้านจิตใจ ให้กับผู้ศรัทธา 2.บทบาทในการสร้างความรู้สึกร่วมของผู้ศรัทธา 3.บทบาทของศาสนาที่เป็นที่ยึดเหนี่ยวจิตใจและสร้างปทัสสถานให้กับผู้ศรัทธา และ 4.บทบาทในการพัฒนาเศรษฐกิจของจังหวัดนครศรีธรรมราช นอกจากนี้พิธีกรรมยังมีบทบาทในการสร้างอัตลักษณ์ให้กับจังหวัดนครศรีธรรมราช อีกด้วย ความเชื่อและพิธีกรรมเกี่ยวกับศาลหลักเมืองนครศรีธรรมราชดังกล่าว ตอบสนองความต้องการจำเป็นให้กับผู้ศรัทธาทั้งในด้านความต้องการขั้นพื้นฐาน ด้านจิตใจ และด้านสังคม *สอดคล้องกับงานวิจัยของ* นายวานิตวิวัฒน์ คำเรือง, (2565) เรื่อง ความเชื่อและพิธีกรรมของชาวนานที่มีต่อเสาพระหลักเมืองนาน กล่าวว่า การก่อกำเนิดความเชื่อของเสาหลักเมืองดังเช่นมีอยู่ในปัจจุบันนี้ สืบเนื่องมาจากความเชื่อ พื้นเมืองเดิมในพื้นที่ ความเชื่อเหล่านั้นคือการนับถือเสาบ้าน โดยแต่เดิมเป็นการนับถือต้นไม้ใหญ่อัน สะท้อนให้เห็นถึงความผูกพันกับธรรมชาติและต่อมาจึงรู้จักการสร้างเสากลางชุมชน เพื่อเป็นการ แสดงความเคารพความนับถือจึงมีการประกอบพิธีเช่นไหว้บูชาด้วยอาหารคาวหวานและสัตว์ใหญ่ เช่น วัว ควาย เป็นต้น การประกอบพิธีกรรมดังกล่าวนี้สะท้อนให้เห็นว่ากลุ่มคนในท้องถิ่นนั้นมีความ เชื่อในเรื่องสิ่งเหนือธรรมชาติที่สามารถให้คุณและโทษได้ จึงมีการเช่นไหว้บูชาและแสดงให้ เห็นถึง ความศักดิ์สิทธิ์อยู่ในตัวเสานั้น *สอดคล้องกับงานวิจัยของ* เตชธร ตันรัตนพงศ์,(2563) เรื่อง คติความเชื่อที่สะท้อนผ่านศาลเจ้าพ่อหลักเมืองสงขลา กล่าวว่า ศาลเจ้าพ่อหลักเมืองสงขลาจึงเป็นหนึ่งในมิตของความเชื่อที่มีการกล่าวถึง ความศักดิ์สิทธิ์ของเสาหลักเมืองและพระหลักเมืองมาเป็นเวลากว่าร้อยปี ภายใต้บริบทของสังคมที่มีการอยู่ร่วมกันของคนหลากหลายชาติพันธุ์ "หลักเมืองเสมือนหลักชัย" คำกล่าวนี้ดูเหมือนจะมีพลังต่อความคิดและความเชื่อของคนในสังคมไทย แต่เดิมมานั้นตามคติประเพณีเกี่ยวกับการสร้างบ้านแปงเมือง จะต้องมีการประกอบพิธีเพื่อให้เกิดความเป็นสิริมงคลแก่บ้านเมือง พิธีดังกล่าว คือ "การยกเสาหลักเมือง"(อรุณี กุลณรงค์. 2545) ในตำแหน่งซึ่งเป็นจุดศูนย์กลางของเมืองอันเป็นที่ทางที่เป็นสิริมงคลสูงสุดตามคติที่ว่า "บ้านมีเสาหลักของบ้าน เมืองมีเสาหลักของเมือง" เสาหลักเมืองที่ปักลงไป ณ. สถานที่ใดย่อมเป็นสัญลักษณ์แห่งความเชื่อในการเสริมสร้างกำลังใจให้คนที่อาศัยอยู่ในเมือง โดยมีความเชื่อว่า คนเป็นส่วนหนึ่งของเมือง อานุภาพของเสาหลักเมืองจึงเป็นเสมือนหลักชัยให้คนในเมืองนั้นอยู่อาศัยอย่างร่มเย็นเป็นสุข มีความเจริญรุ่งเรือง เช่นเดียวกับ ศาลเจ้าพ่อหลักเมืองสงขลา ศาลเจ้าที่มี *สอดคล้องกับงานวิจัยของ* พระบุญแสง ตปสีโล,พระโสภณพัฒนบัณฑิต และ พระมหามิตร ฐิฎโญ,(2565) เรื่อง วิเคราะห์การสร้างสามัคคีเชิงพุทธด้วยประเพณี หลักบ้านหลักเมืองของจังหวัดกาฬสินธุ์ กล่าวว่า หลักบ้านหลักเมืองยังมี

อิทธิพลด้านความเชื่อในการ ดำรงชีวิตเกี่ยวกับพิธีกรรมด้าน เกษตรกรรมประเพณีทำขวัญข้าว เป็นต้น เพราะตามที่ได้กล่าวมาแล้วว่าภาพ หม้อต่อด้วยกรวย บนหลักหินเทียบได้กับบายศรี หรือเครื่องบวงสรวง ซึ่งเป็นสิ่งที่ใช้ในพิธีกรรมทำขวัญต่างๆ ในทางภาคอีสานนั้นความเชื่อเกี่ยวกับหลักบ้านหลักเมืองปรากฏชัดเจนในฮีตสิบสองซึ่งเป็นแบบแผนจารีต ประเพณีปฏิบัติในรอบหนึ่งบุญช่าชะในเดือนเจ็ดซึ่งกำหนดให้มีการเช่นสรวงผีปู่ตา หลักบ้าน หลักเมืองใน ชุมชน “ฮีตหนึ่งนั้น พอเมื่อเดือนเจ็ดแล้วจงพากันบูชาราช ผุ่งหมู่เทพเหล่านั้นบูชาแท้สู่กาย ตลอดไปยอด อ้าย อาฮักษ์ใหญ่มหะลัก ทั้งหลักเมืองสุหนบูชาเจ้า พากันเอาใจตั้งใจทำตามฮีตเก่า นิมนต์พระสงฆ์สวดมนต์ ในทางภาคอีสานนั้นหลักบ้านหลักเมืองที่อธิบายประวัติศาสตร์ความเป็นมาของจังหวัดกาฬสินธุ์ **สอดคล้องกับงานวิจัยของ** สารณี ภูสนาม,(2549) เรื่อง ความเชื่อและพิธีกรรมของชุมชนต่อศาลหลัก กล่าวว่ามีเมืองจังหวัดขอนแก่น พบว่าชุมชนมองว่าศาลเจ้าพ่อหลักเมืองขอนแก่นเป็นศูนย์รวมทางด้านจิตใจเป็นที่สิงสถิตของผู้มีอำนาจลึกลับเหนือธรรมชาติและสามารถดลบันดาลในสิ่งที่ตนหวังได้ การประกอบพิธีกรรมภายในศาลหลักเมืองไม่มีกำหนดเป็นแบบแผนที่แน่นอนซึ่งจะเป็นไปตามความเชื่อของแต่ละบุคคล ส่วนพิธีกรรมการแก้บนจะมี 2 ลักษณะ คือผู้ที่บนบานดำเนินการแก้บนด้วยตนเองและให้ผู้ดูแลศาลเป็นผู้ดำเนินการแก้บนให้ รูปแบบเอกสารอ้างอิงให้ใช้ตามรูปแบบ APA แต่ในส่วนที่เป็นรูปแบบตัวอักษรเอียง ให้ใช้ตัวหนาแทน ดังตัวอย่างที่ปรากฏ และศึกษาเพิ่มเติมได้จากตัวอย่างท้ายเอกสารนี้

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะในการนำผลการวิจัยไปใช้

การศึกษาวิจัยเกี่ยวกับศาลหลักเมืองของจังหวัดภูเก็ตรั้งนี้ สามารถนำผลงานวิจัยไปส่งเสริมสนับสนุนการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมได้

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

การศึกษาศาลหลักเมืองของจังหวัดภูเก็ต ซึ่งมีความน่าสนใจอยู่อีกหลายประเด็นที่เป็นเรื่องด้านประวัติศาสตร์ของการสร้างศาลหลักเมืองความเชื่อและพิธีกรรมต่างๆซึ่งมีอิทธิพลต่อการปฏิบัติในการเคารพสักการะบูชาศาลหลักเมืองของผู้คนในจังหวัดภูเก็ตโดยผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะแก่ผู้สนใจที่จะนำไปต่อยอดในการวิจัยครั้งต่อไปดังนี้

- 1.ควรศึกษาการวิจัยเกี่ยวกับศาลหลักเมือง เมืองใหม่ ที่น่าสนใจ เช่น พิธีกรรมและรูปแบบการฝังศาลหลักเมืองในอดีต มโนทัศน์เกี่ยวกับวิธีการฝังศาลหลักเมืองการส่งเสริมวัฒนธรรมเกี่ยวกับศาลหลักเมือง
- 2.ควรการศึกษาลักษณะเฉพาะของศาลหลักเมือง เมืองใหม่ในจังหวัดภูเก็ตมีความเหมือนหรือแตกต่างกับศาลหลักเมืองอื่น

เอกสารอ้างอิง

- ดำรงค์ โพธิ์สิงห์ เกตุมโน. (2561) **พลวัตบุญพิธีศาลหลักเมืองจังหวัดมหาสารคาม**. วิทยานิพนธ์ศิลป มหาบัณฑิต, สาขาวิชาศาสนาและภูมิปัญญาเพื่อการพัฒนาท้องถิ่น: มหาวิทยาลัยมหาสารคาม.
- เตชธร ตันรัตน์พงศ์. (2563). **คติความเชื่อที่สะท้อนผ่านวิหารหลักเมืองสงขลาพ่อ**. วิทยานิพนธ์ มหาบัณฑิต, สาขาวิชาไทยคดีศึกษา: มหาวิทยาลัยทักษิณ
- ถนอม พูนวงศ์. (2559). **ประวัติศาสตร์เมืองภูเก็ต**. (พิมพ์ครั้งที่1). จังหวัดกรุงเทพมหานคร: โอ. เอส. พริ้นติ้ง เฮ้าส์
- บุตรดา คนชม และ นิยม วงศ์พงษ์คำ. (2560) **อิทธิพลเชิงช่างที่มีต่อรูปแบบการสร้างศาลหลักเมืองในภาคอีสาน**. วิทยานิพนธ์ มหาบัณฑิต, สาขาวิชาวิจัยศิลปะและวัฒนธรรม คณะศิลปศาสตร์: มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ประชุมพงศานดารฉบับหอสมุดแห่งชาติ เล่มที่ 1. (2506). **พงศาวดารเมืองกลาง(ประชุมพงศาวดาร ภาคที่ 2)**. พระนคร. โรงพิมพ์ก้างหน้า
- ประสิทธิ์ ชินการณ. (2548). **กลาง ภูเก็ตและภูเก็ต**. (พิมพ์ครั้งที่1). จังหวัดภูเก็ต: บริษัท โอ เอ็น จี การพิมพ์ จำกัด
- ปัทมาสน์ สุนทรโอวาท. (2562). **บทบาทของความเชื่อและพิธีกรรมเกี่ยวกับศาลหลักเมืองนครศรีธรรมราชที่มีต่อผู้ศรัทธา**. วิทยานิพน มหาบัณฑิต, สาขาวิชาภาษาไทยและภาษาไทยประยุกต์: มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
- พรพรรณ เกิดผล. (2542). **คติความเชื่อเกี่ยวกับเจ้าพ่อหลักเมือง จังหวัดมหาสารคามการเปลี่ยนแปลงคติความเชื่อเรื่องเสาหลักเมืองสมัยรัตนโกสินทร์ ตั้งแต่ พ.ศ. 2325-2535**. วิทยานิพนธ์ศิลป มหาบัณฑิต, สาขาประวัติศาสตร์ คณะศิลปศาสตร์: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- พระบุญเส่ง ตปสีโล,พระโสภณพัฒนบัณฑิต และ พระมหามิตร ฐิปัญญา (2565) **วิเคราะห์การสร้างความสามัคคีเชิงพุทธด้วยประเพณี หลักบ้านหลักเมืองของจังหวัดกาฬสินธุ์**. วิทยานิพนธ์ศิลปศึกษา -สตรมหาบัณฑิต สาขาไทยศึกษาเพื่อการพัฒนา คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยราช-ภัฏเลย.
- พูลผล เงินเพ็ง. (2536). **คติความเชื่อเกี่ยวกับเจ้าพ่อหลักเมือง จังหวัดมหาสารคาม**. วิทยานิพนธ์ศิลป มหาบัณฑิต , วิชาเอกไทยศึกษา เน้นสังคมศาสตร์: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2554). **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554**. จังหวัดกรุงเทพมหานคร: นานมีบุ๊คส์พับลิเคชั่นส์
- วานิตธิวัฒน์ คำเรือง. (2565). **ความเชื่อและพิธีกรรมของชาวน่านที่มีต่อเสาพระหลักเมืองน่าน**. วิทยานิพนธ์ศิลป มหาบัณฑิต, สาขาวิชาพระพุทธศาสนา: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- สารนีฏ สีนาม. (2549) **ความเชื่อและพิธีกรรมของชุมชนต่อศาลหลักเมืองจังหวัดขอนแก่น**. วิทยานิพนธ์ศิลป มหาบัณฑิต, สาขาไทยศึกษาเพื่อการพัฒนา คณะศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยราช-ภัฏเลย.
- สำนักการศึกษาเทศบาลนครขอนแก่น. (2498). **หลักสูตรท้องถิ่น เรื่องศาลหลักเมืองขอนแก่น**. ขอนแก่น
- สุนัย ราชภัณฑารักษ์. (2527). **ภูเก็ต**. (พิมพ์ครั้งที่2). จังหวัดกรุงเทพมหานคร: แสงการพิมพ์
- อรุณี กุลณรงค์. (2545). **212ปีเมืองยะลา หนังสือที่ระลึกในโอกาสเฉลิมฉลองเมืองยะลาครบ212ปี**. ม.ป.ท.